

Çocuklarda Ayrılık Kaygısı ile Anne-Babanın Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumları*

Serayi Betül ÇETİN¹, Özlem HASKAN AVCI²

Öz: Bu çalışmada, çocukların ayrılık kaygısı ile anne babalarının ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Ankara’da yaşayan 467 anne babaya ulaşılmıştır. Araştırmada “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu”; “Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi” ve “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrılık kaygısı düşük çocukların anne babalarının ayrılık anksiyete düzeyinin ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının, ayrılık kaygısı yüksek çocukların anne ve babalarınınkinden manidar olarak farklı olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu yüksek çocukların hem annelerinin hem de babalarının ayrılık kaygıları yüksek, evlilik doyumları düşük bulunmuştur. Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerine kıyasla daha olumsuz bulunmuştur. Terk edilme korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum ve ilgilerinin de düşük olduğu gözlenmiştir. Ancak yalnız kalma korkusu yüksek ve düşük olan çocukların annelerinin, ebeveynliğe ilişkin öz yeterlik düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik ilgi düzeyleri farklı bulunmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Ayrılık kaygısı, Okul korkusu, Yetişkin ayrılık anksiyetesi, Ebeveynliğe yönelik tutum, Okul öncesi eğitim

Separation Anxiety in Children, Parents' Separation Anxiety and Parental Attitudes

Abstract: In this study, 467 parents living in Ankara were reached to examine the relationship between children's separation anxiety and their parents' separation anxiety and attitudes towards parenthood. In the study, "Separation Anxiety Rating Scale-Parent Form"; "Adult Separation Anxiety Questionnaire" and "Parenting Attitude Scale" were used. Independent samples t-test was used to examine whether the separation anxiety levels of the parents of children with low separation anxiety and their attitudes towards parenting were significantly different from those of the parents of children with high separation anxiety. The separation anxiety of both mothers and fathers of children with high fear of being alone and abandonment was found to be high, and their marital satisfaction was found to be low. Mothers of children with high fear of being alone were found to have more negative attitudes towards parenting compared to mothers of children with low fear of being alone. It was observed that the mothers of children with high fear of abandonment had low general attitudes and interests towards parenting. However, the parental self-efficacy and interest levels of the mothers of children with high and low fear of being alone were not found to be different.

Keywords: Child, Separation anxiety, School phobia, Adult separation anxiety, Parental attitudes, Preschool education

Geliş Tarihi: 23.03.2021

Kabul Tarihi: 01.10.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

* Bu araştırma danışmanlığını Özlem Haskan Avcı'nın yürüttüğü Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, "Çocuklarda ayrılık kaygısı ile anne-babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, Türkiye, e-posta: seraybetul@gmail.com.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3890-8933>

² Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye, e-posta: haskan@hacettepe.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4903-6584>

Atf için/ To cite:

Çetin, S. B., ve Haskan Avcı, Ö. (2021). Çocuklarda ayrılık kaygısı ile anne-babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(1), 162-182.

Bir bebek henüz anne karnındayken, niteliği ebeveyninden ebeveyne farklılık gösteren bir bağ gelişmektedir. Bu bağ, doğumdan sonra ve yaşam boyunca, yine bireyden bireye farklar göstererek devam etmektedir. Bowlby ve Ainsworth, çocuğun benlik gelişiminde annesi ile gerçekleştirdiği bağlanmanın önemli bir etken olduğu görüşü ile psikoloji dünyasında geniş yankı uyandıran bağlanma kuramının temellerini atmışlardır. Bağlanma, genel olarak çocuk ile kendisine bakım veren (anne) kişi arasında oluşan ve bebeklikte hayatta kalmak için temel ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan ilişkiyi ifade etmektedir. Bağlanma kuramı, çocukların ilk yıllarda aile ortamında anne babalarına farklı bağlanma biçimleri geliştirdiklerini ve herhangi bir özel bağlanma türünün daha geniş bir yaşam yelpazesinde onların sosyal işlevlerini etkilemeye hizmet edeceğini ileri sürmektedir (Bowlby, 2013). İnsan yavrusunun ilk keşfettiği duygulardan birinin kaygı olduğu ve bunun ilk olarak ayrılma kaygısı şeklinde yaşandığı belirtilmektedir (Ruppert, 2011).

Ayrılık kaygısının yoğun yaşandığı dönemlerden biri çocuğun okula başladığı dönemdir. Bu dönemde yaşanan yoğun korkuya okul fobisi de denebilmektedir. Bir çocuğun eğitim hayatına nasıl başladığı, nasıl devam edeceği ile yakından ilişkilidir. Pek çok çocuk için okula başlama, korku dolu ve gergin bir sürece dönüşebilmektedir. Çocuk için okul, anne babadan, özellikle de anneden ilk kez ayrılma anlamına gelebilmektedir. Bebekliğinden itibaren alışkın olduğu ev ortamından ve annesinden ayrılmaya pek çok çocuk direnç gösterebilmektedir. Özellikle 0-3 yaş arası çocukların anneden ayrılması diğer yaş gruplarına kıyasla daha zor olabilmektedir (Feriante ve Bernstein, 2021). Ayrılık kaygısı çoğu çocuk için normal gelişim evresinin bir parçası olsa da bazı olumsuz deneyimlerin yalnızca bu dönemde değil, yaşam boyunca güvensizlik ve kaygı duyguları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Manicavasagar ve Silove, 2020). Olumsuz deneyimler, çocuk kadar anne babayı ve öğretmenleri, eğitim sürecini de olumsuz etkileyebilmektedir.

Çocuk yeni ve sosyal bir ortama girmekle sosyal fobi yaşayabilmektedir. Sosyal fobi, utanmanın ortaya çıkabileceği sosyal durumlarda ve performans gerektiren durumlarda yaşanan belirgin ve kalıcı bir korkudur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2005). Sosyal fobi, yaşam boyu sürebilen bir olgu olup, kültürel ve ekonomik çeşitlilikleri nedeniyle seçilen yedi ülkeden elde edilen veriler her 3 kişiden 1'inden fazlasının (%36) sosyal kaygı bozukluğu yaşadığını göstermektedir (Jefferies ve Ungar, 2020). Ayrılık kaygısından muzdarip çocuklar bir bağlanma figüründen ayrılma konusundaki aşırı ve gerçekçi olmayan korkular (Schneider ve diğerleri, 2010) yaşayabilmektedirler. Ayrılık kaygısı çocuklukta en çok görülen ve en erken dönemlerden birinde ortaya çıkan yaygın anksiyete bozukluklarından (Cartwright-Hatton ve diğerleri, 2006; Kessler ve diğerleri, 2005); yaygınlığı ise yaklaşık %4 olarak (Kendall ve diğerleri, 2010) tahmin edilmektedir. Ayrılık kaygısı ayrıca yetişkinlikte çeşitli ruhsal bozukluklar için (Bohman ve diğerleri, 2017; Brückl ve diğerleri, 2007; Lewinsohn ve diğerleri, 2008) ve çocukluk dönemindeki diğer anksiyete ve duygusal bozuklukların eşlik eden tanıları için güçlü bir risk faktörüdür (Lewinsohn ve diğerleri, 2008).

Çoğu durumda, çocukluk korkuları gelişimin kısa süreli, normal bir parçası olabilmekte ve klinik bir müdahaleye gerek olmayabilmektedir. Bununla birlikte, çocukların ve ergenlerin %10'u için bu korkular şiddetli ve kronik olabilmekte ve yetişkinlikte de devam edebilmektedir (Kessler ve diğerleri, 2005; Milrod ve diğerleri, 2014; Ollendick ve diğerleri, 2010; Ramsawh ve diğerleri, 2010). Ayrıca günlük yaşamda önemli sıkıntılara neden olup uygun yöntemlerle ele alınmayı gerektirebilmektedir. Araştırmalar, sosyal açıdan kaygılı çocukların belirsiz sosyal durumlara ve senaryolara olumsuz bilişlerle yanıt verdiğini ve tehditler karşısında daha düşük yeterlik algısına sahip olduklarını göstermektedir (Bögels ve Zigterman, 2000; Warren, Emde ve Sroufe, 2000). Kesitsel bulgular, anksiyete bozukluğu tedavisi için başvuran yetişkinlerin %75'inin çocuklukta ayrılık kaygısı yaşadığını göstermektedir (Manicavasagar ve diğerleri, 2010).

Mevcut modeller, çocukluk anksiyetesinin gelişimi ve sürdürülmesinde ailesel ve bilişsel mekanizmaların önemli rolünü vurgulayarak ayrılık kaygısı üzerine araştırmalar için iyi bir temel sağlamaktadır (Murray ve diğerleri, 2009; Phillips ve diğerleri, 2020). Güncel araştırmalar, ebeveynlik tutumları ve çocuğun kaygısı arasındaki ilişkiyi desteklemektedir (Lebowitz ve diğerleri, 2020; Majdandžić ve diğerleri 2018; Mousavi ve diğerleri 2016). Hem yukarıdan aşağıya (endişeli ebeveynlerin çocuklarını araştırmak) (Lawrence ve diğerleri, 2019; Micco ve diğerleri, 2009) hem de aşağıdan yukarıya (endişeli

çocukların ebeveynlerini araştırmak) yapılan çalışmalar (Cooper ve diğerleri, 2006; Hughes ve diğerleri, 2009; Phillips ve diğerleri, 2020) ailevi geçişin anksiyetede ve özellikle ayrılık kaygısında rol oynadığını ortaya koymaktadır. Aile iklimi ve yüksek düzeyde ayrılık kaygısı arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu belirtilmektedir (Kins ve diğerleri, 2013). Ayrıca, kimi ailelerin ayrılık kaygısıyla ilişkili korkuları ve semptomları patolojik olmaktan ziyade normatif olarak ele almaları nedeniyle aile üyeleri arasında semptomlara yüksek düzeyde tolerans gösterilmesi durumu karmaşıkleştırebilmektedir (Milrod, 2015). Ayrılık kaygısı belirtilerini yoğun yaşayan ve okul reddi tepkileri gösteren çocuğunu okula göndermekten vazgeçen aileler bu duruma örnek oluşturabilmektedir.

Çocuğun ayrılık kaygısının gerisinde, anne babanın çocuktan ayrılmaya ilişkin kaygısının yatıyor olabileceği düşünülmektedir. Bağımlılık odaklı kontrol edici ebeveynliğin, ebeveynin ayrılık kaygısı ile problemli ayrılma-bireyleşme süreçleri arasındaki ilişkide aracı değişken olduğu bulunmuştur (Kins ve diğerleri, 2013). Ayrılık kaygısının sık gözlemlendiği ailelerde beş temel aile etkileşiminin sık görüldüğü ifade edilmektedir (Öztürk, 2002). Buna göre, (1) anne- baba çocuğa okulda bir şey olacak diye korkmaktadır. (2) Anne ya da baba kronik anksiyeteden yakınmakta ve kendilerine bir şey olacağından korkmaktadırlar. (3) Anne-baba genel tutumlarında çocuğun kendilerine bağlı ve bağımlı kalmasını istemekte ve desteklemektedir. (4) Çocuk kendi yokluğunda anne ya da babasına bir şey olacağından ya da kendisini bırakıp gideceğinden korkmaktadır. (5) Çocuk anne ve babasının yokluğunda kendisine bir şey olacağı korkusunu duyabilmektedir. Bunun yanı sıra ayrılık kaygısı yüksek ve kontrolcü kimi ebeveynler, çocuklarını utandırma, suçlu hissetme ve sevgiyi kesme vb. yollarla manipüle ederek çocuğun ayrılık konusunda kaygı duymasına neden olabilmektedirler (Soenens ve diğerleri, 2010).

Anne baba ve çocuk arasındaki bağımlı ilişkilerle ilgili olarak literatürde, bağımlılık yansıtımlı özdeşim kavramı da dikkat çekmektedir. Bağımlılık yansıtımlı özdeşim, bağlandığı diğer bireyi kendisine yardım etmesi için manipüle eden bireyler için kullanılmaktadır. Bu yansıtımlı özdeşimi kullanan annenin, çocuğuna uyguladığı örtük iletişim içinde “Annenin sözünden ne kadar çıkmazsan, annen seni o kadar sever” mesajı ile bağımlılığı pekiştirme vardır. Yani anne-baba- çocuk ilişkisinde belirleyici görünüm, öğütler ve gereksiz rehberliklerle çocuğun girişimciliğinin ortadan kaldırılmasıdır (Göka ve diğerleri, 2006). Kimi durumlarda, anne babanın, çocuğuna okula gitmesi gerektiğini belirtmekle birlikte “sen yokken ben de evde hep seni düşüneceğim”, “Sen okuldayken seni çok özleyeceğim”, “Sen yokken çok yalnız kalacağım” gibi cümlelerle çocuğa çift mesajlar verdikleri ve durumu çocuk için daha da zorlaştırdıkları gözlenmektedir. Kimi durumlarda ise çocukla ilgili olarak, “Bensiz yapamaz”, “Çocuğum henüz küçük, bensiz olmaya alışamaz” gibi ifadeler; anne babanın projeksiyonlarını, kendi bağımlılıklarını ve kaygılarını yansıttığı gibi görülmektedir. Bu durumu destekleyen bir araştırma, çocuğun ayrılığıyla karşı karşıya kalan ebeveynlerin tehdit ve kayıp duyguları yaşayabildiklerini ve bunu çocuğa yansıtabildiklerini göstermektedir (Kins ve diğerleri, 2013). Ebeveynin bağımlılık odaklı kontrolü, çocukları yakın fiziksel ve duygusal sınırlar içinde tutmanın bir yolu olarak psikolojik kontrolün kullanılmasıdır (Soenens ve diğerleri, 2010). Ebeveynler, kendileri ile çocukları arasındaki bağa zarar verme korkusuyla çocuklarının bağımsızlık kazanmasına izin vermemekte; bu durumda çocuklar güçlü ayrılık kaygısı ile bağımlı bir yönelim göstermektedirler (Filippello ve diğerleri, 2019).

Çocuğun ve/veya anne babanın ayrılık kaygısının çocuğun eğitime ve okul yaşamına da yansımaları olabilmektedir. Ayrılık kaygısını yoğun yaşayan çocuklar, uyku sorunları, sosyal ve akademik ortamlarda problemler ve müdahale edilmediği takdirde sosyal ve akademik alanlarda düşüşe neden olabilecek çeşitli fiziksel semptomlar yaşayabilmektedirler (Vaughan ve diğerleri, 2017). Ayrıca, oyunlara veya etkinliklere konsantre olmakta zorlanabilmekte; bu da okul yaşamında akademik ve sosyal güçlükler neden olabilmektedir. Bu durum, genelde okula gitmek istememe ile sonuçlanmakta ve okul başarısında düşüşe ve okul arkadaşları arasında izole olmaya, yalnızlığa neden olabilmektedir (APA, 2013). Okulda olduğu sürede anne babasından ayrı olmakla ilgili kaygı yaşayan çocuk, okuldaki etkinliklerden kaçınabilmekte, düşük akademik performans gösterebilmekte ve okuldaki akranlarıyla zayıf sosyal ilişkiler kurabilmektedirler (Allen ve diğerleri, 2010). Annenin ayrılık kaygısıyla ilişkili aşırı koruyuculuğu ve 0-3 yaşlarındaki çocukta zayıf

sosyo-duygusal işlevsellik arasında yakın bir ilişki olduğu görülmüştür (Cooklin ve diğerleri, 2013). Bu bakımdan, ayrılık kaygısını yoğun yaşayan çocukların eğitim yaşamından verim almaları güçleşmektedir.

Berlin, München modeli gibi okula başlama yöntemleri çocukların okul öncesi eğitime geçiş ve uyum sürecinin kolaylaştırılmasını ve ayrılık kaygısının azaltılmasını hedeflemektedir (Emre ve diğerleri, 2018). Laewen ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen Berlin modelinde ebeveynlerin çocuğun alışma sürecine eşlik etmesi önemsenmekte; her çocuğun alışma sürecinin onun ebeveyni ile olan bağlanma ilişkisine, mizacına, yaşına ve eğitimcinin davranışlarına bağlı olduğu ve alışma sürecinin her çocukta farklı olacağı belirtilmektedir. München modeli ise Berlin modelinden farklı olarak çocuk merkezlidir. Bu modelde çocuk doğumdan itibaren sosyal ve yetkin bir varlık olarak kabul edilmektedir. Ebeveynin çocuğun okula alışma sürecinde kademeli olarak geri çekildiği evreler söz konusudur (Winner, 2015). Bu modeller Almanya kökenli olup zamanla İsviçre (Zürich Sosyal Hizmetler Dairesi Raporu, 2016) ve Avusturya (Datler ve diğerleri, 2012) gibi bazı OECD ülkelerinin okul öncesi eğitim sistemlerinde yer almaya başlamıştır (Weissbrodt, 2018). Çocuğun ve anne babanın ayrılık kaygısının eğitim için önemli bir sorun olarak değerlendirilip bu konuda sistematik önlemler alındığı görülmektedir.

İlgili literatür doğrultusunda, çocukta ayrılık kaygısının çocuğun okul öncesi eğitimini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Çocuğun ayrılık kaygısı okula yönelik korku geliştirmesine neden olabilmekte ve tüm eğitim hayatını etkileyebilmektedir. Çocuğun okula kolayca uyum sağlayabilmesi ve verimli bir eğitim hayatı geçirebilmesi için, ayrılık kaygısını azaltmak önemli görünmektedir. Bu bağlamda ayrılık kaygısı ile ilgili değişkenlerin araştırılması önemli görünmektedir. Çocuğun ayrılık kaygısının, en fazla etkileşime girdiği anne babanın ayrılık kaygısı ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan, ayrılık kaygısı yüksek olan çocukların, anne babalarının ayrılık kaygısı düzeyleri merak uyandırmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmada aşağıda verilen probleme yanıt aranmıştır: “Ayrılık kaygısı düşük ve yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygısı düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik tutumları manidar olarak farklılık göstermekte midir?”

Yöntem

Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın evrenini Ankara ilinde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 60-72 ay aralığında çocuğu olan, farklı okul öncesi eğitim kurumlarından ulaşılan anne ve babalar oluşturmaktadır. Genel olarak, anne babalara toplu ve bir arada ulaşmak kolay olmadığından, katılımcıların çalışmaya gönüllü ve uygun oldukları için seçildikleri örnekleme türü olan elverişli örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, Ankara’nın merkezinde ve merkez ilçelerinde ikamet etmektedirler. Araştırmaya katılan çocukların ailesel niteliklerine ilişkin demografik bilgileri incelendiğinde; 467 katılımcının 240’ının (%51,4) anne ve 227’sinin (%48,6) babalardan oluştuğu görülmektedir. Anne babaların %25,9’u tek çocuğa, %51,2’si iki çocuğa, %19,3’ü üç çocuğa ve %3,6’sı 4 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan %97,9’u anne baba olarak birlikte yaşadıklarını, %2,1’i ayrı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Annelerin %70,4’ü herhangi bir işte çalışmamakta, %29,6’sı ise gelir getiren bir işte çalışmaktadır. Araştırmaya katılan anne babaların ekonomik gelir düzeylerine bakıldığında %49’unun 2500 TL ve altı ekonomik gelir, %41,1’inin 2500 TL ile 6000 TL arası ve %9,82’sinin ise 6000 TL üzeri ekonomik gelir aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada ele alınan çocukların bireysel nitelikleri ele alındığında; çocukların %54,2’sinin kız %45,8’inin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Çocuklardan %69,4’ünün 6 yaşında; %30,6’sının ise 5 yaşında olduğu belirtilmiştir. Çocukların %94,2 si okul öncesi eğitime devam ederken, %5,8’i okul öncesi eğitime devam etmemektedir.

İşlem yolu

Araştırma gereği Ankara ilinde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde, 60-72 ay aralığında çocuğu olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü ailelere ulaşılmıştır. Ailelere, çalışmada belirtilen ölçme araçları, ‘Bilgilendirilmiş Onam Formu’ kullanılarak uygulanmış, uygulama öncesinde elde edilen bilgilerin yalnızca ilgili araştırma için bilimsel bir amaçla kullanılacağı vurgulanmıştır. Bu veri toplama araçları, etik komisyon onayının hemen sonrasında okul öncesi eğitim kurumları ve kişisel bağlantılar aracılığı ile ulaşılan

60-72 ay aralığında çocuğa sahip anne babalar tarafından doldurulmuştur. Bu amaçla öncelikle velileri katılımcı olacak okul öncesi eğitim kurumlarının idarecileri ile görüşülmüş ve gerekli onay alındıktan sonra öğretmenlere araştırmanın kapsamı ve ölçme araçları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırmada tarafsızlığın ve orijinalliğin korunması amacı ile anne ve babaların ayrı ayrı zamanlarda formları doldurmaları sağlanmıştır. Okul öncesi eğitim kurumları ve kişisel bağlantılar aracılığı ile ulaşılan gönüllü 520 anne ve babanın doldurduğu ölçekler ele alınmış ve eksik bilgi içerdiği belirlenen formlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tüm bu süreçlerin sonucunda eksiksiz doldurulan 467 veri üzerinde veri analizi yapılmıştır.

Kullanılan Ölçme Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için dört ölçme aracı kullanılmıştır. Bu araçlar; araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu”, “Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi”, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Envanteri”dir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla ailelerden anne-babanın birlikte veya ayrı yaşıyor olmaları, anne babanın çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sayısı ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme durumu gibi değişkenler hakkında bilgi toplanmıştır.

Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (AKDÖ)

AKDÖ, çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı düzeyinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin çocuk formu Hahn ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş daha sonra Eisen ve Schaefer (2005) tarafından ise ebeveyn formu geliştirilerek literatüre kazandırılmıştır. Geliştirilen çocuk formu çocukların yaşadığı yalnız kalma ve terk edilme korkusunu ölçmeyi hedeflemektedir. Ebeveyn formu ise; ebeveynler tarafından gözlenen çocuklardaki kaygının düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin her iki formu da (Çocuk-Ebeveyn) 2 alt boyuttan oluşmakta ve 14 madde içermektedir. 4'lü likert tipi derecelendirme içeren ölçek, hiçbir zaman (1) ve her zaman (4) arasında puanlanmaktadır. Yalnız kalma ve terk edilme korkusu olarak iki alt boyuttan oluşan ölçekte; yalnız kalma korkusu alt boyutu için en düşük puan 6 en yüksek puan 24 olarak belirlenmiştir. Terk edilme korkusu alt boyutunda ise alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 32'dir. Alt boyutlardan alınan puanların yüksek olması çocuğu ilgili alt boyuta dair yaşadığı kaygı düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Teze ve Arslan (2016) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışmaları sonucunda, ebeveyn formunda .83, çocuk formunda ise .83 iç tutarlık katsayısı bulunmuşlardır. Test-tekrar test yöntemi gereği yapılan iki uygulama arasında, AKDÖ-Ebeveyn formunda, yalnız kalma korkusu puanları arasında ($r=.72$ $p<.01$) düzeyinde, terk edilme korkusu puanları arasında ($r=.70$ $p<.01$), düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. AKDÖ Ebeveyn ve Çocuk formunun kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla 8 öğretim elamanından oluşan uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşleri arasındaki tutarlılığı incelemek amacıyla da sınıf içi korelasyon katsayısı hesaplanmış ve .91 bulunmuştur.

AKDÖ Ebeveyn Formu için bu araştırma doğrultusunda da güvenilirlik incelenmiş; iç tutarlık katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır. Yalnız kalma korkusu alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .76 ve terk edilme alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç, söz konusu ölçme aracının bu araştırma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)

YAA, Manicavasagar ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen ve yetişkinlik döneminde gözlenen ayrılma kaygısı düzeyini ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. “0” “hiç hissetmedim” ile “3” “çok sık hissettim” puan dağılımı arasında cevaplanabilen ölçek 4'lü likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçek maddeleri DSM IV'te çocukluk döneminde sıralanan belirtilerin yetişkinlere uyarlanması şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmada DSM-IV kriterlerine göre kaygı bozukluğu ve/veya majör depresyon tanısı almış 282 hasta ve herhangi bir tanı almamış 128 sağlıklı gönüllü olmak üzere toplam 410 kişiden oluşan örneklem ele alınmıştır. Yapılan analizler ile

YAA'nın Cronbach Alpha değeri .93 olarak hesaplanmıştır. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi puanlarının hastalarda (ort. puan=29.19, ss=16.12) kontrol grubundan (ort. puan=14.55, ss=10.14) istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu ($t=-9.45$, $df=408$, $p<0.001$) ve ölçeğin hastaları kontrol grubundan ayırt ettiği sonucuna varılmıştır. Ölçeğin benzer ölçek geçerliliğini değerlendirmek için yapılan çalışmalarda, YAA ile Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri, Panik- Agorafobik Spektrum Ölçeği'nin Ayrılmaya Duyarlılık Alt Ölçeği', Kaygı Duyarlılığı İndeksi ve Panik Bozukluk Şiddet Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, orijinal çalışma ile benzer şekilde tek faktörlü bir yapının varyansın %40'ını açıkladığı görülmüştür. YAA'nın Türkiye'de yapılan diğer geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında da PASÖ-YB ayrılmaya duyarlılık alt ölçeği ile YAA arasındaki korelasyon katsayısının istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.73$; $p<.001$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu makaleye konu olan araştırmada kullanılan veri setinde YAA'nın güvenirliği incelenmiş ve tüm maddelerine ilişkin Cronbach Alfa katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği (EYTÖ)

EYTÖ, anne ve babaların ebeveynliklerine yönelik yeterlik algıları ve tutumlarının ölçülmesi amacıyla Gibuad-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilmiştir. 16 maddeden oluşan ölçekte 5'li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Katılımcılar maddeleri "1" "hiç katılmıyorum" ve "5" "tamamen katılıyorum" olacak şekilde puanlamaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek oluşu katılımcıların ebeveynliğe yönelik tutumlarının olumlu olduğunu, düşük puan ise tutumlarının olumsuz olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin hem anne hem baba formunun Türkçe'ye uyarlaması Seçer ve diğerleri (2008) tarafından yapılmıştır. Orijinal formunda 16 madde yer alan ölçek, yapılan faktör analizi ve kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla alınan uzman görüşleri sonucunda yeniden düzenlenmiş ve son haline getirilmiştir. Orijinali ile benzer sonuçlara ulaşılmasından kaynaklı ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Ancak orijinal formunda iki alt boyut hesaplanırken, uyarlama çalışması sonucunda üç alt boyuta ulaşılmıştır. Ölçek 4 kişisel bilgi sorusu, ebeveynliğe yönelik tutumları içeren 3 boyut ve 5li likert tipi 16 maddeden oluşmaktadır. Yapılan analizler sonucu belirlenen alt boyutlardan ilki ebeveynlik görevine ilişkin yeterlik algısı (7soru), ikincisi ebeveynlik görevine yönelik ilgi (2 soru) ve ebeveynlik görevinden sağladığı doyum (7 soru) olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin 3 alt boyutunun birlikte toplam varyansı açıklama oranı %50,93, Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı ise .84 olarak bulunmuştur. Bu makaleye konu olan çalışmada Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin tüm maddelerine ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak bilgisayara aktarılmıştır. Tanımlayıcı istatistik teknikleri ile değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdelik değerler hesaplanmıştır. Çocukların ebeveynlerinin değerlendirmesi ile Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları puanlar kullanılarak (alt üst %27'lik gruplar) çocuklar "ayrılık kaygısı yüksek" ve "ayrılık kaygısı düşük" şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Ayrılık kaygısı düşük olan çocukların, anne babalarının ayrılık kaygısı düzeylerinin ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının, ayrılık kaygısı yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygısı düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarından manidar olarak farklı olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir.

Bulgular

Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde ayrılık kaygısının alt boyutları olan yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların, anne babalarının yetişkin ayrılık kaygılarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Ayrılık kaygısı yüksek ve düşük çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek olan çocukların anne ve babalarının yetişkin ayrılık kaygılarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Yalnız Kalma Korkusu Düşük ve Yüksek Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Yüksek				Yalnız Kalma Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Anne Ayrılık Kaygısı	40	25,600	11,855	1,874	45	20,600	10,884	1,622	-2,017	79,685	0,047
Baba Ayrılık Kaygısı	38	22,394	9,601	1,557	44	16,386	7,892	1,189	-3,065	71,755	0,003

Tablo 1’den izleneceği gibi yalnız kalma korkusu yüksek çocukların, annelerinin ayrılık kaygıları puan ortalaması 25,600; yalnız kalma korkusu düşük çocukların annelerinin ayrılık kaygıları puan ortalaması 20,600 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen puan farkı manidardır ($t=-2.017$; $p<.05$). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması 24.677, terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması ise 14.363 olarak bulunmuştur ($t=-4.199$; $p<.05$). Başka bir ifadeyle, yalnız kalma korkusu yüksek çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygıları, yalnız kalma korkusu düşük çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygılarına kıyasla yüksek bulunmuştur. Terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların anne ve babalarının yetişkin ayrılık kaygılarına ilişkin t testi sonuçları ise Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Terk Edilme Korkusu Düşük ve Yüksek Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Yüksek				Terk Edilme Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Anne Ayrılık Kaygısı	39	27,717	12,832	2,054	44	19,295	10,726	1,617	-3,221	74,416	0,002
Baba Ayrılık Kaygısı	31	24,677	10,130	1,819	33	14,363	9,522	1,657	-4,190	61,043	0,000

Tablo 2’den izleneceği gibi terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ayrılık kaygısı puan ortalaması 27.717, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ayrılık kaygısı puan ortalaması ise 19.295 olarak bulunmuştur ($t=-3,256$; $p<.05$). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması 24.677, terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması ise 14.363 olarak bulunmuştur ($t=-4.199$; $p<.05$). Gruplar arasında gözlenen fark manidardır. Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygıları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygılarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar ebeveynliğe yönelik öz yeterlilik, doyum ve ilgi alt boyutlarıdır. Yalnız kalma korkusu yüksek ve düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Yüksek				Yalnız Kalma Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Genel Tutum	38	46,657	6,161	0,999	44	49,022	4,962	0,748	1,894	70,920	0,062
Öz Yeterlik Algısı	38	15,657	4,906	0,795	44	14,636	4,165	0,628	-1,008	73,051	0,317
İlgi	38	7,236	1,761	0,285	44	7,227	1,420	0,214	1,373	70,949	0,174
Doyum	38	23,763	3,955	0,641	44	26,659	3,703	0,641	3,405	76,505	0,001

Tablo 3’ten izleneceği gibi, yalnız kalma korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 56,225; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 60,088 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen fark manidardır ($t=2,208$; $p<.05$). Bu bulgulardan yola çıkılarak yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumlarına kıyasla düşüktür denebilir. Yalnız kalma korkuları yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 27,950; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 27,844 olarak bulunmuştur. Gruplara ilişkin gözlenen fark manidar değildir ($t=-,116$; $p>.05$). Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,175; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,600 olarak bulunmuştur. Gruplara ilişkin

gözlenen fark manidar değildir ($t=,950$; $p> .05$). Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 21.100; yalnız kalma korkusu düşük çocukların annelerinin ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması ise 24.644 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen bu fark manidardır ($t=3.138$; $p<.05$). Yalnız kalma korkusu yüksek ve düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin t- testi sonuçları ise tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Yüksek				Yalnız Kalma Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Genel Tutum	40	56,225	7,995	1,264	45	60,088	8,117	1,210	2,208	82,111	0,030
Öz Yeterlik Algısı	40	27,950	4,100	0,648	45	27,844	4,253	0,634	-0,116	82,434	0,908
İlgi	40	7,175	2,170	0,343	45	7,600	1,923	0,286	0,950	78,531	0,345
Doyum	40	21,100	5,187	0,820	45	24,644	5,205	0,776	3,139	81,901	0,002

Tablo 4'ten izleneceği gibi yalnız kalma korkuları yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 15,657; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 14,636 olarak bulunmuştur. Gruplara ilişkin gözlenen puan farkı manidar değildir ($t=-1,018$; $p> .05$). Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,326; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,227 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen bu fark manidar değildir ($t= 1,373$; $p> .05$). Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 23.763; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 26.659 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen bu fark manidardır ($t=3.421$; $p<.05$). Başka bir deyişle, yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların hem annelerinin hem babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlikten aldıkları doyuma kıyasla düşük bulunmuştur. Ayrıntılı kaygısı ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan terk edilme korkusu ile anne babaların ebeveynliğe yönelik genel tutumları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Yüksek				Terk Edilme Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Genel Tutum	39	55,538	7,690	1,231	44	61,113	8,205	1,238	3,192	80,746	0,002
Öz Yeterlik Algısı	39	28,230	3,542	0,567	44	29,090	3,880	0,585	1,055	80,923	0,294
İlgi	39	6,512	2,393	0,383	44	8,136	1,862	0,842	3,417	71,526	0,001
Doyum	39	20,794	5,297	0,848	44	23,886	5,591	0,280	2,585	80,626	0,012

Tablo 5'ten izleneceği gibi terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 55.538; terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması ise 61.113 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen fark manidardır ($t=3.179$ ve $p<.05$). Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumlarına kıyasla daha düşüktür. Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 6.512; terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması ise 8.136 olarak elde edilmiştir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasındaki puan farklılığı manidar bulunmuştur ($t=3.468$, $p<.05$). Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgileri, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgilerine kıyasla daha düşüktür. Terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin t testi sonuçları tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. *Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları*

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Yüksek				Terk Edilme Korkusu Düşük				t Testi		
	N	\bar{x}	ss	Sh_g	N	\bar{x}	ss	Sh_g	t	Sd	p
Genel Tutum	31	46,838	7,624	1,369	33	48,090	4,481	0,780	0,794	47,902	0,431
Öz Yeterlik Algısı	31	15,871	4,971	0,892	33	13,545	3,231	0,562	-2,204	51,008	0,032
İlgi	31	7,129	1,688	0,303	33	8,060	1,712	0,298	2,191	61,852	0,032
Doyum	31	23,838	4,626	0,830	33	26,484	3,700	0,644	2,517	57,444	0,015

Tablo 6'dan izleneceği gibi terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 46,838; terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması ise 48,090 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen fark manidar değildir ($t=0,794$ ve $p>.05$). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik özyeterlik puan ortalaması 15,871; terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik özyeterlik puan ortalaması ise 13,545 olarak elde edilmiştir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasındaki puan farklılığı manidar bulunmuştur ($t=-2,204$, $p<.05$). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7.129; terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması ise 8,060 olarak elde edilmiştir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasındaki puan farklılığı manidar bulunmuştur ($t=2,191$, $p<.05$). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik doyum puan ortalaması 23,838; terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik doyum puan ortalaması ise 26,484 olarak elde edilmiştir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasındaki puan farklılığı manidar bulunmuştur ($t=2,517$, $p<.05$). Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi ve doyumları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi ve doyumlarına kıyasla daha düşüktür.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, ayrılık kaygısı alt boyutları olan yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların ebeveynlerinin yetişkin ayrılık kaygısı puan ortalamalarının, yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların ebeveynlerinininkine kıyasla yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise, terk edilme korkusu yüksek çocukların hem annelerinin hem de babalarının ayrılık kaygılarının yüksek oluşudur. Elde edilen bulgular, ilgili literatürde yer alan araştırmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Dallaire ve Weinraub, 2005; Küçüköyük, 2015; Manicavasagar ve diğerleri 2001; Manicavasagar ve Silove, 2020; Peleg ve diğerleri, 2006). Ayrıca ebeveyn depresyonunun çocukta ayrılık kaygısını yordadığını gösteren metaanalitik çalışmalar (Ayano ve diğerleri, 2021) söz konusudur. Hem yukarıdan aşağıya (endişeli ebeveynlerin çocuklarını araştırmak) (Lawrence ve diğerleri, 2019; Micco ve diğerleri, 2009) hem de aşağıdan yukarıya (endişeli çocukların ebeveynlerini araştırmak) yapılan çalışmalar (Cooper ve diğerleri, 2006; Hughesve diğerleri, 2009; Phillips ve diğerleri, 2020) ailevi geçişin anksiyetede ve özellikle ayrılık kaygısında rol oynadığını bulmuştur.

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak, çocuğun ayrılık kaygısı ile anne babanın ayrılık kaygısının ilişkili olduğu söylenebilir. Bununla beraber, ailesel çevrenin önemi tartışılmaz olsa da (Burt, 2009), ailenin ayrılık kaygısı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular tutarsız olma eğilimindedir (Bolton ve diğerleri, 2006; Cronk ve diğerleri, 2004; Eley ve diğerleri, 2008; Feigon ve diğerleri, 2001). Çocuk yetiştirme veya ebeveynlik gibi belirli çevresel faktörlerin rolüne ilişkin sonuçlar belirsiz kaldığından (McLeod ve diğerleri 2007), bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiği görülmektedir. İlişkisel tarama tipi araştırmalarda neden sonuç ilişkisi gözlenememekle birlikte; problem durumların nedenleri hakkında çeşitli yorumlar yapılabilir. Örneğin katılımcı annelerin büyük çoğunluğunun çalışmıyor olduğu dikkate alınacak olursa, çocukla doğduğu andan itibaren birlikte zaman geçiriyor olmalarının ve ayrılma deneyimlerinin olmayışının, ayrılık kaygısını artıran önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Ayrılık kaygısı anneler arasında babalara kıyasla daha yaygın görülebilmektedir (Kins ve diğerleri, 2013). Toplumumuzun bir kesiminde okul öncesi eğitimin halen, eğitim boyutu ile değil, "çocuğa bakacak kimse olmadığı durumlarda bakım veren bir alternatif" olarak

algılanıyor olabileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde okulun bakım verme işlevi önemli işlevler arasında yer almakta (Amin Nur ve diğerleri, 2020); ancak okulun tek işlevinin bu olmadığı belirtilmektedir.

Araştırmanın bulguları, aynı zamanda kültürel özelliklere de işaret etmektedir. Toplumsal yapı da ailelerin çocuğun ayrılık kaygısına verdiği tepkiyi şekillendirebilmektedir. Ekonomik açıdan zayıf olan kolektivist toplumlarda, aileden ayrılmanın daha fazla kaygıya yol açabildiği; aile üyeleri arasındaki yakın bağların ve temasın sürdürülmesine değer verildiği için yüksek düzeyde ayrılık kaygısının olağan karşılanabildiği belirtilmektedir (Manicavasagar ve Silove, 2020). Bu bağlamda konuyla ilgili kuramların kültürel ihtiyaçları karşılamaması bir eleştiri olarak düşünülebilir. Araştırmada ele alınan bulguların yansıttığı psikolojik işlevler söz konusudur. Bu işlevler içinde yaşanan sosyal ve kültürel normlara göre anlamlandırılmakta ve yorumlanmaktadır (Kleber ve diğerleri 1995). Çokkültürlü eğitimin başarısı salt olarak çokkültürlü içeriklerin programa entegre edilmesi ile değil (Banks, 2009), aynı zamanda okulun ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitimin boyutlarını göz önünde bulundurmalarına bağlı olmaktadır (Banks, 2009; Banks ve Banks, 2010). Çokkültürlü eğitim, okul öncesi dönemden başlanması ile mümkün olmaktadır (Abdullah, 2009; Karuppiah ve Berthelsen, 2011). Çocukların okula başlaması ve ailenin ayrılık kaygısı konusunda Türkiye kültürüne özgü model ve yaklaşımlara ve geniş çaplı kültüre duyarlı kuramsal araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir.

Çocuğun evden ayrılması, anne babanın yetişkin ayrılık kaygısı üzerinde uyarıcı bir etkide bulunmuş olabilir. Pek çok ev hanımı için, çalışma hayatı ile birlikte gelen mesleki doyum/iş doyumunu söz konusu olmamakta; annelerin çocukları ile kurdukları ilişki bir doyum kaynağı olarak algılanabilmektedir. Literatür incelendiğinde, Türkiye’de farklı araştırmalarda çalışmayan evli kadınların çalışan evli kadınlara oranla daha fazla psikolojik belirti (anksiyete, depresyon, öfke, fobi vb.) yaşadıkları ve buna paralel olarak yaşam doyumlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir (Barut ve diğerleri, 2010; Çağ ve Yıldırım, 2013; Çilli ve diğerleri, 2004; Dursun ve İstar, 2014). Çocuğun okula başladığı dönemde, annenin ayrılığa yönelik söylemleri, çocukta anneyi yalnız bırakma anlamında da kaygı uyandırıyor olabilir. Soysal ve Bodur’da (2004) ayrılma korkusunda, korkunun nedeninin genellikle çocuk değil, anne olduğunu iddia etmektedir. Buna göre, anne, çocuğun kendisinden ayrılıp, okula başlamasını istemez ve bunu çok dolaylı ve ince iletilerle çocuğa aktarır. Anne, çocuğa o okula başladığında kendisinin bütün gün onu bekleyeceğini, bunu yaparken onu çok özleyeceğini, birlikte ne kadar güzel zaman geçirdiklerini anlatmaya başladığında ve bunu uzunca bir zaman sürdürdüğünde, çocuk okula başlamayı adeta annesine ihanet etmekle eş anlamlı tutmaya başlayıp okula gitmek istemeyebilir (Soysal ve Bodur, 2004).

Wheatcroft ve Creswell (2007) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerden oluşan bir topluluk örneğinde, ebeveynlerin çocuklarının davranışları üzerindeki kontrollerine ilişkin algılarının çocuğun kaygısından çok ebeveynin kaygısını yansıttığını bulmuştur. Yukarıdan aşağıya doğru yapılan araştırmalar, endişeli annelerin çocuklarının çevresindeki potansiyel tehditlere yönelik yorumlayıcı önyargıları olduğunu göstermektedir (Lester ve diğerleri, 2009). Bu ebeveynler çocuklarının daha az endişeli annelere göre daha kaygılı ve çekingen olmasını beklerler (Cobham ve diğerleri, 1999). Bu araştırmada çocuğun kaygı düzeyini anne babanın ifade ettiği düşünülecek olursa, kaygı düzeyi yüksek olarak ifade edilen çocukların anne veya babalarının kendi kaygısını çocuğa yansıttığı (projeksiyon) da düşünülebilir. “Yansıtma” mekanizması kullanılırken iç dünyadaki olumsuz içerik bir başkasının üzerine boca edilir (Göka ve diğerleri 2006). Dolayısıyla kaygılanan anne baba, çocuğun da kaygılı olduğunu varsayarak onun ilgili olmayan davranışlarına da korku yükleyebilir. Ayrıca, kaygılı ebeveynler, kaygılarını çocuğun küçük ve savunmasız oluşu, çevrenin güven vermemesi vb. koşullara atfederek kaygılarını azaltacak yöntemlere yönelmekten iyice uzaklaşabilmektedir.

Whaley ve diğerleri (1999) yaptıkları bir çalışmada, kaygı bozukluğu olan annelerin çocuklarıyla kurdukları ilişkide sağlıklı annelere göre daha katı ve eleştirel olduklarını, çocuklarına daha az özerklik tanıdıklarını saptamıştır. Bu doğrultuda, kaygılı ana babaların kaygılı düşünme örüntülerini, kaçınan ve korumacı davranışlarını da model olma yoluyla aktarabilecekleri bildirilmiştir (Moore ve diğerleri 2004, Whaley ve diğerleri 1999). Kaygılı bir anne baba dış dünyada daha fazla tehdit algılayıp, bu tehditlerden çocuğu korumaya yöneliyor olabilir. Literatürde koruyucu aile tutumu ile ayrılık kaygısı arasındaki bağlantıya işaret eden çalışmalar da söz konusudur. Buna göre, ayrılık kaygısı yüksek anne ve babaların

çocuğu aşırı koruyup ayrılma deneyimi yaşamasına fırsat vermeyerek, çocuğun kendi başına olma konusunda kaygı düzeyinin artmasına yol açıyor olabilecekleri vurgulanmaktadır. Bowlby (2013), annenin aşırı korumacı tutumunun ayrılma kaygısının gelişiminde anahtar etken olduğunu öne sürmüştür. Kontrol etme ve aşırı koruma çocukta baş etme becerilerinin gelişmesini engelleyerek kaygı gelişimine katkıda bulunabilmektedir. Kaygılı çocukların annelerinin, kendi kaygı düzeylerinden bağımsız olarak, kaygılı olmayan çocukların annelerine kıyasla çocuklarının başa çıkma becerileri konusunda beklentilerinin önemli ölçüde daha düşük olduğu bulunmuştur (Kortlander ve diğerleri, 1997; Micco ve Ehrenreich, 2008). Araştırmalardan anlaşılabileceği üzere ebeveynler, özellikle anneler, beklentiler ve inanışlar yoluyla da çocuklarının davranışlarını yönlendirebilmektedirler. Peleg ve diğerleri (2006) annenin ayrılma kaygısının aşırı olmasının, anne ve çocuk ilişkisine zarar verdiğini; çocuğun ayrılma ve özerklik kazanma girişimlerini azaltan aşırı hoşgörölü olma ve koruyucu davranışların ortaya çıkmasına neden olduğunu ileri sürmektedir.

Çocuğun doğası itibariyle bir bakım verene bağımlı olduğu konumda terk edilme korkusu yaşaması olağandır; ancak anne baba kaygılı olduğunda çocuğun bu korkuyu daha belirgin yaşıyor olduğu düşünülebilir. Ayrıca bu dönemlerde anne babanın da çocuklarından ilk kez ayrılma ile ilgili yaşadığı kaygının çocuk tarafından fark edilmesi ve kaygının gözlem yoluyla öğrenilmesi de bu durumu açıklayan başka bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bandura (1986) sosyal öğrenme modeli çerçevesinde, kaygının çocuk tarafından ebeveyni gözlemlene yoluyla öğrenildiğini ileri sürmektedir. Buna göre, çocukların model aldıkları anne babalarının dışa vurdukları duygularını ve bu duyguları açıklama biçimlerini gözleyerek kendi duygularını da benzer biçimde açıkladıklarından bahsetmektedir. Anne babasının bazı durumlarda ses tonlarına, sözel mesajlarına ve davranışlarına yansıyan kaygıyı gözlemleyen çocuk benzer durumlarda öğrendiği tepki modelini ortaya koyarak kaygı göstermeye başlayabilir. Çocukların korkuları ile annelerinin korkuları arasında benzerlikler saptanan bir çalışmada, bu ilişkiye model olmanın aracılık ettiği ileri sürülmüştür (Achenbach, 2006).

Bu araştırmada ebeveyn özyeterlik algısı düzeylerine göre çocukların ayrılık kaygısı farklı bulunmamıştır. Literatürde farklı sonuçlar veren araştırmalar (Albanese ve diğerleri, 2019; Herren ve diğerleri, 2013) söz konusudur. Yetersiz anne olma, toplumsal açıdan iyi karşılanmadığından, öz yeterlik alanındaki öz değerlendirmeye dayalı bilgi toplama biçimi ebeveynleri yeterli oldukları yönünde ifade etmeye itmiş olabilir. Bu noktada, annelerin ebeveynliğe duyarlılıklarından ötürü de çocukların ayrılık kaygılarını etkiliyor olabilecekleri ihtimali akla gelmektedir. Kimi durumlarda anneler, koruyucu bir tutum ile birleşen “iyi anne” olma duyarlılığı ile de kaygılı olabilmektedir. Çocuklarına iyi bir anne olmak, iyi bir hayat sunmak, onları mutlu etme gibi gayeleri olan anneler buna ancak çocuğun üzülmemesi yoluyla ulaşabileceklerini düşünüyor olabilirler. Anneliğin son yıllarda idealize edilmesiyle birlikte “çocuğa problemsiz bir hayat sunma” anlayışı da yaygınlaşmıştır. Sadece son dönemde değil, genel olarak da anneliğe yönelik mitler vardır; “Annelik kadınların nasıl olmaları ve neyi başarmaları gerektiğine ilişkin reçetelerin en katı olanıdır.” (Coward, 1995) ve kadını baskı altına almaktadır (O’Reilly, 2010). Toplum annelerden sanki ellerinde, onları hayatın tüm mücadelelerinden kurtarmakla kalmayıp, anneliğin ortaya çıkardığı yeni ve acil durumlarla becerikli, doğru ve usta bir biçimde başa çıkmalarını sağlayacak sihirli bir değnek varmış gibi davranmalarını bekler (Türkdoğan, 2013). Bu anlayış söz konusu olduğunda, okula başlama gibi doğası gereği problemler barındıran temel yaşantılar annede ve dolayısıyla çocukta kaygı uyandırmaktadır. Çocuğun okulda nasıl bir yaşantısı olacağı ve iyi bir bakım alıp alamayacağı her anne babanın önemsemesi gereken konular olmakla birlikte iyi anne olma baskısı yaşayan ya da koruyucu tutuma sahip bir anne baba için endişe verici hale gelebilmektedir.

Korumacı tutumun olumsuz sonuçları, davranışçı yaklaşım açısından da ele alınabilir. Örneğin, Ainsworth (1998)’e göre anne, çocuğun başlangıçtaki ayrılık sırasında duyacağı strese aşırı duyarlı ve koruyucu davranarak çocuğun sağlıklı tepkisini pekiştirmektedir. Bu bulgu, ailelerde anksiyetenin sürekliliğinin sağlanmasında bir model olarak ileri sürülmektedir (Capps ve diğerleri 1996). Buradan yola çıkılarak söylenebilir ki pek çok çocuk ayrılık kaygısını deneyimler ancak çocuğun verdiği tepkilere yönelik anne baba tutumu çocuğun ne tür bir deneyim yaşayacağını belirler. Örneğin, Sevimli (2010)’nin ayrılık kaygısı yaşayan çocukların anneleri ile derinlemesine görüşmeler yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, çocuk ayrılmaya ilişkin benzer tepkileri dışarıda da göstermiş olduğu için, anneler ayrılma ortamını

oluşturmamaya çalışmışlardır. Araştırmının bu bulgusu, koruyucu tutumun ayrılma deneyimini zorlaştırdığını işaret ediyor görünmektedir. Ayrıca, araştırma gereği görüşülen annelerin bir kısmı, çocuğun ayrılık kaygısının nedenlerini kendi koruyucu olmalarına bağlamaktadırlar. Çocuğu aşırı koruyup kollamak çocukta korunmaya muhtaç olduğu, ortada vahim bir durumun olduğu şeklinde erken öğrenmelere de neden oluyor olabilir. Çocuğun üzülmemesi için, sürekli onu korumak, çocuk için, ortada endişelenecek bir şeylerin var olduğuna işaret ediyor olabilir. Örneğin, okul yaşamına hazır olsun diye okula başlamadan önce sık sık “yakında okula başlayacaksınız” diyerek okul yaşamını abartılı biçimde övmek, çocuk tarafından anne babasının onu olumsuz bir duruma hazırladığı şeklinde algılanabilir.

Ayrılık kaygısından söz edildiğinde ele alınması gereken bir diğer önemli noktada Türkiye’de toplumsal olarak bağımlılığın yüceltilen bir değere dönüşebilmesidir. Bağlılık bağımlılıkla karıştırılmakta; bağımlılık gösteren davranışlar bağılılık olarak nitelendirilip pekiştirilebilmektedir. Soysal ve Bodur (2004)’a göre okul korkusu olan çocukların bulunduğu ailelerde genellikle aile bireyleri birbirine çok bağlı ya da bağımlıdırlar. Sürekli biri öbürüne bir şey olacağı korkusunu yaşamaktadır. Sevimli (2010)’nin ayrılık kaygısı olan çocukların anneleri ile yaptığı derinlemesine görüşmelere dayalı araştırma sonuçları, bu annelerin tamamında kaygılı ve karşılıklı bağımlı bir ilişkiye rastlandığını göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da yalnız kalma korkusu ile ilgilidir. Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygıları puan ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmuştur. Yalnız kalma korkusu yine bağımlı ilişki çerçevesinde ilişkilendirilebilir; bağımlılığın doğasında yalnız başına yapamama vardır. Özellikle annenin kaygısının çocuklarda gözlenen kaygıyı yordadığına yönelik genel bilgi ve elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde çocukların ayrılık kaygılarının babalarından da etkilendiği görülmüştür. Manicavasagar ve diğerleri (2001)’nin yaptığı çalışmada benzer bir sonuç olarak araştırmaya katılan ve ayrılık kaygısı tanısı alan çocukların %63’ünün ebeveynlerinden en az birinde yetişkin ayrılık kaygısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu çalışmada ayrılma kaygısının “ailesel kümelenme eğilimi gösterdiği” görüşünü ileri sürülmüştür. Bu durum çocuğun özellikle kişilik gelişiminde anne kadar babanın da etkili olduğunu ve yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi dikkatlerin yalnızca anneye çevrilmemesi gerektiğini düşündürmektedir. Son dönemde babaların çocuk bakımına katılımının artması ile birlikte baba ile etkileşimin çocuk üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen diğer bulgular incelendiğinde ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği alt boyutları olan yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin genel ebeveynlik tutumlarının, yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalamaları ile yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmamıştır. Ebeveynliğe yönelik tutumlar, “ebeveynlikten alınan doyum”, “yeterlilik” ve “ilgi”den oluşmaktadır. Bulgularda yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük çocukların annelerinin ebeveynlik tutum puan ortalamalarının yüksek olması; annelerin babalara kıyasla kendilerini daha fazla yeterli hissettiklerini gösteriyor olabilir. Seçer ve diğerleri (2008) tarafından yapılan araştırmada da annelerin kendilerini ebeveyn olma konusunda daha yeterli hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde doğrudan çocukların ayrılık kaygısı ve anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelendiği benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmının bu bulgusu kültürel normlarla yorumlanabilir. Kağıtçıbaşı (2010) çocukluğunda geleneksel kadın rolünü benimseyerek sosyalleşen kadının, kendi hayatında çocuk yetiştirmeyi neredeyse temel amaç olarak gördüğünü ve annelik rolünü her daim ön plana çıkardığını belirtmektedir. Türkiye’de genel olarak var olan toplumsal cinsiyet algısı ile annelerin ebeveynliği daha iyi başaracakları; babaların bu konuda yetersiz olduğu anlayışı söz konusu olabilmektedir. Toplumda var olan “Çocuğun dilinden en iyi annesi anlar”, “Annenin yerini kimse tutamaz” gibi söylemler ve anneliğin kutsallığına ilişkin genel kabul anneliği yüceltirken babalığı daha alt bir konuma indirgeyebilmektedir. Ayrıca “erkeğin ailede otorite kaynağı olduğu ve dolayısıyla aile fertlerine belirli bir mesafede olması gerektiği” ile ilgili beklenti, babaların ebeveynlikten aldıkları doyumunu, ebeveynliğe duydukları ilgiyi ve algıladıkları yeterliği etkiliyor olabilir.

Yörükoğlu (1992)'na göre, geleneksel toplumda çocuklar korkutularak, sindirilerek, dövülerek büyütülüp merakları, özgür davranışları engellenir; büyük yaramazlıklarda babayla korkutulur, babalar ise çocuklarla yüz göz olmazlar, sevgilerini göstermekten kaçınırlar. Dolayısıyla geleneksel toplumun genel olarak varlığını sürdüren etkileri babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarını annelerin tutumlarına göre farklı yönde etkiliyor olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlikten aldıkları doyumun, yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların anne babalarının aldıkları doyuma kıyasla daha yüksek olduğudur. Ebeveyn doyumunu hem ebeveynlik rolünden doyum hem de çocuk ile ilişkiden alınan doyum olarak tanımlanabilir. Buna göre, anne babaların ebeveyn olmaktan aldıkları doyum arttıkça çocukları ile olan iletişimlerinin pozitif yönde etkilendiği ve istekli, doyumlu ebeveynlerin çocuğa daha fazla güvenli bağlanma örüntüleri sunduğu düşünülebilir. Doyumlu ebeveynler genel olarak aile atmosferini de olumlu etkiliyor olabilir. Ebeveynliğe yönelik tutum ve çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısına dair elde edilen son bulgu ise ayrılık kaygısı alt boyutu olan terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları ile ebeveynliğe yönelik ilgilerinin düşük olduğudur. Yukarıda değinildiği gibi özellikle anne ve çocuk arasındaki iletişimin yoğunluğu dikkate alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Anne çocuk arasında gelişen bağlanmanın güvenli olması da annenin ebeveynliğe yönelik genel tutumunun daha olumlu olması ile mümkündür. Ebeveynliğe ilgi duyan bir annenin, çocukta daha az terk edilme korkusu yaratacağı düşünülebilir. Ebeveynliğe yönelik ilgi doyumla da bağlantılıdır. Rol doyumunun anne-çocuk ilişkisine olan etkilerini inceleyen kimi öncül araştırmalar (Lamb ve diğerleri, 1979) rol doyumunun kadının, kendini anne olarak algılamasını ve öz-saygısını desteklediğini; böylece kadının, anne olmaya daha duyarlı hale geldiğini iddia etmektedir. Sonuç olarak rolünden doyum alan kadının, annelik için gerekli duyarlılığa ve hevesliliğe sahip olduğu; buna bağlı olarak da çocuğu ile arasındaki ilişkisinin yüksek kalitede olacağı varsayılmaktadır. Tüm bu yorumlarla beraber, araştırmanın bulguları değerlendirilirken araştırmanın sınırlı verileri gözden kaçırılmamalıdır.

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak ayrılık kaygısının çocukların eğitime yansımaları da olabileceği düşünülebilir. Girişte sözü edilen okula uyumla ilgili modellerin hayata geçirilmesi, ayrılık kaygısı yaşayan anne baba ve çocuklar için faydalı olabilir. Türkiye'de de bu gibi modellerin eğitim sistemine dahil edilmesi yoluyla, öğretmen ve ailelerin sağlıklı ayrılma süreci konusunda bilgi ihtiyaçları karşılanabilir. Uyum modelleri ile ilgili yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim kurumlarında deneyimlenen yetersiz geçiş ve uyum süreçlerinin çocukların akademik performans ve duygusal uyum süreçlerini ciddi düzeyde etkileyebilecek yüksek stres yaşamalarına neden olabileceğini göstermektedir. (Datler ve diğerleri, 2012) Türkiye'de kültüre uygun bir modelin henüz bulunmadığı, Akdeniz Üniversitesi Kreş ve Anaokullarına Uyum Modeli'nin (KAUM-AKDENİZ) bu eksikliği kısmen kapadığı belirtilmektedir (Pınar, 2021). Bu bakımdan, çocuğun okula sağlıklı uyumu için kültüre özgü modellerin geliştirilmesinde fayda vardır. Çocukların genel olarak okul ve eğitime yönelik olumlu tutumlarının oluşturulmasında ve devam etmesinde, bu gibi modellerden yararlanılarak eğitim politikaları geliştirilebilir.

Bu araştırma Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçların genellenebilmesi ve özellikle sosyo demografik faktörlerin çocukların ayrılık kaygısı ile anne babalarının yetişkin ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumu üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı incelenebilmesi için çalışmanın farklı bölgelerde ve daha geniş örnekleme çalışılması önerilebilir. Bu çalışmada Türk kültürüne uygun geliştirilmiş örnekleri bulunmadığından Türkçeye uyarlama çalışması yapılan ölçekler kullanılmıştır. Ancak ölçeklerin Türkiye kültürüne uygun olmayan yönlerinin olması araştırmanın sınırlılıklarından biri olmuştur. Buradan yola çıkılarak ayrılık kaygısı değerlendirme ve ebeveynliğe yönelik tutum konularında kültüre duyarlı/özgü ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca bu çalışmada çocuğun kaygısını anne babanın değerlendiriyor oluşu bir sınırlılıktır. Çocuklarda ayrılık kaygısını, okul korkusunu gözlem, oyun, görüşme vb. yollarla derinlemesine ele alan çalışmaların yapılması önerilebilir. Nitel veya deneysel çalışmalar konuyla ilgili derinlemesine bilgi edinilmesini sağlayıp, neden sonuç ilişkileri hakkında daha belirgin fikirler sunabilir. Okul öncesi eğitimin genel olarak çocukların sürekli kaygı düzeyleri ve çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı üzerindeki etkisi incelenebilir.

Yazarların Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Araştırmacıların katkı oranı eşittir.

Etik Kurul Kararı: Hacettepe Üniversitesi, Etik Komisyonu 06.04.2017 tarihli 35853172/433-1301 sayılı Kararı ile etik onay alınmıştır.

Çatışma beyanı: Çıkar çatışması söz konusu değildir.

Destek ve teşekkür: Araştırma için destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Abdullah, A. C. (2009). Multicultural education in early childhood: Issues and challenges. *Journal of International Cooperation in Education*, 12(1), 159-175. <http://doi.org/10.15027/34324>
- Achenbach, T. M. (2006). As others see us: clinical and research implications of cross-informant correlations for psychopathology. *Current Directions in Psychological Science*, 15, 94-98. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2006.00414.x>
- Albanese, A. M., Russo, G. R., & Geller, P. A. (2019). The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: Care, Health and Development*, 45(3), 333-363. <https://doi.org/10.1111/cch.12661>
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen faktörler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Allen, J. L., Lavalley, K. L., Herren, C., Ruhe, K., & Schneider, S. (2010). DSM-IV criteria for childhood separation anxiety disorder: informant, age, and sex differences. *Journal of anxiety disorders*, 24(8), 946-952. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2010.06.022>
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2005). *Mental bozuklukların tanısı ve sayısal el kitabı (DSM IV)* (4.bs.), (E. Köroğlu Çev.), Hekimler Yayın Birliği.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Amerikan Psychiatric Publishing.
- Amin Nur, M.Z., Ali Imron, A., & Arifin, I. (2020). The principal role as a caregiver in forming students character: a study in al-izzah secondary boarding school Malang-East Java Indonesia. *Universal Journal of Educational Research*, 8(5), 1767- 1771. <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.080513>
- Ayano G, Belete A, Duko B, & Al. (2021). Systematic review and meta-analysis of the prevalence of depressive symptoms, dysthymia and major depressive disorders among homeless people. *BMJ Open* 11: e040061. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-040061>
- Banks, J. A. (Ed.). (2009). *The Routledge international companion to multicultural education*. Routledge.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.). Wiley.
- Bandura, A., & National Inst of Mental Health. (1986). *Prentice-Hall series in social learning theory. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Barut Y, Özkamalı E, & Tıngır, S. (2010). Working women's and non-working women's coping styles with stress. *The Journal Of International Social Research*, 3 (14), 120-30. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/working-womens-and-nonworking-womens-coping-styles-with-stress.pdf>
- Bohman, H., Låftman, S. B., Päären, A., & Jonsson, U. (2017). Parental separation in childhood as a risk factor for depression in adulthood: a community-based study of adolescents screened for depression and followed up after 15 years. *BMC psychiatry*, 17(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1252-z>

- Bolton, D., Eley, T. C., O'Connor, T. G., Perrin, S., Rabe-Hesketh, S., Rijdsdijk, F., & Smith, P. (2006). Prevalence and genetic and environmental influences on anxiety disorders in 6-year-old twins. *Psychological Medicine*, 36(3), 335-344. <https://doi.org/10.1017/S0033291705006537>
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma: Bağlanma ve kaybetme* (T.V. Soylu, Çev). Pinhan
- Bögels, S. M., & Zigterman, D. (2000). Dysfunctional cognitions in children with social phobia separation anxiety and generalized anxiety disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 205-211. <https://doi.org/10.1023/A:1005179032470>
- Brückl, T. M., Wittchen, H. U., Höfler, M., Pfister, H., Schneider, S., & Lieb, R. (2007). Childhood separation anxiety and the risk of subsequent psychopathology: Results from a community study. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 76(1), 47-56. <https://doi.org/10.1159/000096364>
- Burt, A. (2009). Rethinking environmental contributions to child and adolescent psychopathology: a meta-analysis of shared environmental influences. *Psychological Bulletin*, 135(4), 608-630. <https://doi.org/doi/10.1037/a0015702>
- Capps L, Sigman M, Sena R., & Henker B. (1996). Fear, anxiety, and perceived control in children of agoraphobic parents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37, 445-452. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1996.tb01425.x>
- Cartwright-Hatton, S., McNicol, K., ve Doubleday, E. (2006). Anxiety in a neglected population: prevalence of anxiety disorders in pre-adolescent children. *Clinical Psychology Review*, 26(7), 817-833. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.12.002>
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1998). *On the self-regulation of behavior*. Cambridge University Press.
- Cobham, V. E., Dadds, M. R., & Spence, S. H. (1999). Anxious children and their parents: what do they expect? *Journal of Clinical Child Psychology*, 28(2), 220-231. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2802_9
- Cooklin, A. R., Giallo, R., D'Esposito, F., Crawford, S., & Nicholson, J. M. (2013). Postpartum maternal separation anxiety, overprotective parenting, and children's social-emotional well-being: Longitudinal evidence from an Australian cohort. *Journal of Family Psychology: JFP: Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 27(4), 618-628. <https://doi.apa.org/doi/10.1037/a0033332>
- Cooper, P. J., Fearn, V., Willetts, L., Seabrook, H., & Parkinson, M. (2006). Affective disorder in the parents of a clinic sample of children with anxiety disorders. *Journal of Affective Disorders*, 93(13), 205-212. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2006.03.017>
- Coward, R. (1995). *Şu hain kalplerimiz*. (A. Bora ve A. Emre. Çev.), Ayrıntı.
- Cronk, N. J., Slutske, W. S., Madden, P. A., Bucholz, K. K., & Heath, A. C. (2004). Risk for separation anxiety disorder among girls: paternal absence, socioeconomic disadvantage, and genetic vulnerability. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(2), 237-247. <https://doi.apa.org/doi/10.1037/0021-843X.113.2.237>
- Çağ P. & Yıldırım İ. (2013). Relational and personal predictors of marital satisfaction. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39),13-23. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200058>
- Çilli A.Ş., Kaya N., & Bodur S. (2004). The comparison of psychological symptoms between housewives and married working women. *Genel Tıp Dergisi* 14(1), 1-5.
- Dallaire, D. H., & Weinraub, M. (2005). The stability of parenting behaviors over the first 6 years of life. *Early Childhood Research Quarterly*, 20(2), 201-219. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2005.04.008>
- Datler, W., Stevens, E., K., Reisner, N, Malmberg, L., E., (2012). Toddlers' transition to out-ofhome day care: Settling into a new care environment. *Infant Behaviour Development*, 35(3), 439-451. <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.infbeh.2012.02.007>

- Day, D. M., Factor, D. C., & Szkiba-Day, P. J. (1994). Relations among discipline style, child behaviour problems, and perceived Ineffectiveness as a caregiver among parents with conduct problem children. *Canadian Journal of Behaviour*, 26(4), 520-533. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0008-400X.26.4.520>
- Diriöz, P. M., Alkin, T., Yemez, B., Onur, E., & Eminağaoğlu, P. N. (2011). Ayrılma anksiyetesi belirti envanteri ile yetişkin ayrılma anksiyetesi anketinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22,1-13.
- Dursun S., & Iştar E. (2014). Effects of work-family conflict of woman on job and life satisfaction. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 28(3), 127-37. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30546>
- Eisen, A.R & Schaefer E. C. (2005). *Separation anxiety in children and adolescents: An individualized approach to assessment and treatment*. Guilford Press
- Eley, T. C., Rijdsdijk, F. V., Perrin, S., O'Connor, T. G., & Bolton, D. (2008). A multivariate genetic analysis of specific phobia, separation anxiety and social phobia in early childhood. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(6), 839-848. <http://dx.doi.org/10.1080/00797308.2020.1690858>
- Emre, O., Çalışkan, Z. & Sağlam, M. (2018). Çocuğun kreşe alıştırılma süreci. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 3 (1), 32-41. Erişim adresi: <http://ijeces.hku.edu.tr/tr/pub/issue/35756/374703>
- Feigon, S. A., Waldman, I. D., Levy, F., & Hay, D. A. (2001). Genetic and environmental influences on separation anxiety disorder symptoms and their moderation by age and sex. *Behaviour Genetics*, 31(5), 403-411. <https://doi.org/10.1023/A:1012738304233>
- Feriante, J., & Bernstein, B. (2021). *Separation anxiety*. StatPearls Publishing.
- Filippello, P., Buzzai, C., Costa, S., & Sorrenti, L. (2019). School refusal and absenteeism: Perception of teacher behaviors, psychological basic needs, and academic achievement. *Frontiers in psychology*, 10, 1471. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01471>
- Gibaud-Wallston, J., & Wandersman, L. P. (1978). *Development and utility of the Parenting Sense of Competence Scale*. American Psychological Association
- Göka, E., Yüksel, F.V., Göral, S. (2006). İnsan İlişkilerinde Yansıtımlı Özdeşim. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 46-54. <http://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=4550&tammetinvar=yes>
- Herren, C., In-Albon, T., & Schneider, S. (2013). Beliefs regarding child anxiety and parenting competence in parents of children with separation anxiety disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 44(1), 53-60. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2012.07.005>
- Hughes, A. A., Furr, J. M., Sood, E. D., Barmish, A. J., & Kendall, P. C. (2009). Anxiety, mood and substance use disorders in parents of children with anxiety disorders. *Child Psychiatry and Human Development*, 40(3), 405-419. <https://doi.org/10.1007/s10578-009-0133-1>
- In-Albon, T., Kossowsky, J & Schneider, S. (2010). Vigilance and avoidance of threat in the eye movements of children with separation anxiety disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38 (2), 225-235. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9359-4>
- Jefferies, P., Ungar, M. (2020) Social anxiety in young people: A prevalence study in seven countries. *PLoS ONE* 15(9), 1-18. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239133>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Giriş: Türkiye’de Kadın ve Eğitim. H. Durudoğan, F. Göksen, B.E. Oder & D. Yüksek (Eds.). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (ss.9-19) içinde. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karuppiah, N., & Berthelsen, D. (2011). Multicultural Education: The understandings of preschool teachers in singapore. *Australasian Journal of Early Childhood*, 36(4), 38-42. <http://dx.doi.org/10.1177/183693911103600406>

- Kendall, P. C., Compton, S. N., Walkup, J. T., Birmaher, B., Albano, A. M., Sherrill, J., Ginsburg, G., Rynn, M., McCracken, J., Gosch, E., Keeton, C., Bergman, L., Sakolsky, D., Suveg, C., Iyengar, S., March, J., & Piacentini, J. (2010). Clinical characteristics of anxiety disordered youth. *Journal of Anxiety Disorders*, 24(3), 360–365. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2010.01.009>
- Kessler, R. C., Chiu, W., Demler, O., & Walters, E. E. (2005). Prevalence, severity, and comorbidity of 12-month DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication. *Archives of General Psychiatry*, 62(6), 617–627. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.62.6.617>
- Kins, E., Soenens, B., & Beyers, W. (2013). Separation anxiety in families with emerging adults. *Journal of Family Psychology*, 27(3), 495–505. <https://doi.org/10.1037/a0032869>
- Kleber, R. J., Figley, C. R., & Gersons, B. P. R. (Eds.). (1995). *Beyond trauma: Cultural and societal dynamics*. Plenum Press. <https://doi.apa.org/doi/10.1037/a0032869>
- Kortlander, E., Kendall, P. C., & Panichelli-Mindel, S. M. (1997). Maternal expectations and attributions about coping in anxious children. *Journal of Anxiety Disorders*, 11(3), 297–315. [https://doi.org/10.1016/s0887-6185\(97\)00012-1](https://doi.org/10.1016/s0887-6185(97)00012-1)
- Küçükökdük, C. (2015). 3-5 Yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Laewen, H. J., Andres, B. & Hédervári-Heller, É. (2003). *Die ersten tage- ein model zur eingewöhnung in krippe und tagespflege*. (4. ed). Beltz Verlag
- Lamb M.E., Chase-Lansdale L., Owen M.T. (1979). The changing American family and its implications for infant social development: the sample case of maternal employment. In: M. Lewis, L.A Rosenblum (Ed.) *The child and its family. Genesis of Behavior, II*. (pp.267-291). Springer
- Lawrence, P. J., Murayama, K., & Creswell, C. (2019). Systematic review and meta-analysis: anxiety and depressive disorders in offspring of parents with anxiety disorders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 58(1), 46–60. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.07.898>
- Lebowitz, E. R., Marin, C., Martino, A., Shimshoni, Y., & Silverman, W. K. (2020). Parent-based treatment as efficacious as cognitive-behavioral therapy for childhood anxiety: a randomized noninferiority study of supportive parenting for anxious childhood emotions. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 59(3), 362–372. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2019.02.014>
- Lester, K. J., Field, A. P., Oliver, S., & Cartwright-Hatton, S. (2009). Do anxious parents interpretive biases towards threat extend into their child's environment? *Behaviour Research and Therapy*, 47(2), 170–174. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.11.005>
- Lewinsohn, P. M., Holm-Denoma, J. M., Small, J. W., Seeley, J. R., & Joiner, T. E., Jr. (2008). Separation anxiety disorder in childhood as a risk factor for future mental illness. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47(5), 548–556. <https://doi.org/10.1097/chi.0b013e31816765e7>
- Majdandžić, M., de Vente, W., Colonnese, C., & Bögels, S. M. (2018). Fathers' challenging parenting behavior predicts less subsequent anxiety symptoms in early childhood. *Behaviour research and therapy*, 109, 18–28. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2018.07.007>
- Manicavasagar V., Silove D., Rapee R., Waters F., & Momartin S. (2001). Parent-child concordance for separation anxiety: a clinical study. *Journal of Affect Disorder*. 65(1), 81–4. [https://doi.org/10.1016/s0165-0327\(00\)00241-x](https://doi.org/10.1016/s0165-0327(00)00241-x)
- Manicavasagar, V., Silove, D., & Wagner, R. (2003). A self-report questionnaire for measuring separation anxiety in adulthood. *Comprehensive Psychiatry* 44, 146–153. <https://doi.org/10.1053/comp.2003.50024>
- Manicavasagar V., Marnane C., Pini S., Abelli M., Rees S., Eapen V. & Silove D. (2010). Adult separation anxiety

- disorder: a disorder comes of age. *Current Psychiatry Reports*, 12, 290–297. <https://doi.org/10.1007/s11920-010-0131-9>
- Manicavasagar, V., & Silove, D. (2020). *Separation anxiety disorder in adults: Clinical features, diagnostic dilemmas and treatment guidelines*. Elsevier Academic
- McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: a meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 155-172. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.09.002>
- Micco, J. A., & Ehrenreich, J. T. (2008). Children's interpretation and avoidant response biases in response to non-salient and salient situations: relationships with mothers' threat perception and coping expectations. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(3), 371-385. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.03.009>
- Milrod, B., Markowitz, J. C., Gerber, A. J., Cyranowski, J., Altemus, M., Shapiro, T., Hofer, M., & Glatt, C. (2014). Childhood separation anxiety and the pathogenesis and treatment of adult anxiety. *The American journal of psychiatry*, 171(1), 34–43. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2013.13060781>
- Milrod, B. (2015). An epidemiological contribution to clinical understanding of anxiety. *The American Journal of Psychiatry*, 172(7), 601–602. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2015.15030312>
- Moore, P. S., Whaley, S. E., & Sigman, M. (2004). Interactions between mothers and children: Impacts of maternal and child anxiety. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(3), 471–476. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.113.3.471>
- Mousavi, S. E., Low, W. Y., & Hashim, A. H. (2016). Perceived parenting styles and cultural influences in adolescent's anxiety: A cross-cultural comparison. *Journal of Child and Family Studies*, 25(7), 2102–2110. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0393-x>
- Murray, L., Creswell, C., & Cooper, P. J. (2009). The development of anxiety disorders in childhood: an integrative review. *Psychological Medicine*, 39(9), 1413-1423. <https://doi.org/10.1017/s0033291709005157>
- Ollendick, T. H., Ost, L. G., Reuterskiöld, L., & Costa, N. (2010). Comorbidity in youth with specific phobias: Impact of comorbidity on treatment outcome and the impact of treatment on comorbid disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 48(9), 827-831. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2010.05.024>
- O'Reilly, A. (2010). Outlaw(ing) motherhood: a theory and politic of maternal empowerment for the twenty-first century. *Hecate*. 36 (1/2), 17-29.
- Öztürk, O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (9. bs). Nobel
- Peleg, O., Halaby, E. & Whaby, E. (2006). The relationship of maternal separation anxiety and differentiation of self to children's separation anxiety and adjustment to kindergarten: A study in Druze families. *Journal of Anxiety Disorders*, 20, 973-995. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.01.008>
- Phillips, K.E., Norris, L.A., & Kendall, P.C. (2020). Separation anxiety symptom profiles and parental accommodation across pediatric anxiety disorders. *Child psychiatry and human development*, 51(3), 377–389. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00949-7>
- Pınar, Y. (2021). Ayrılık kaygısıyla başa çıkmaya yönelik bir model önerisi: Akdeniz üniversitesi kreş ve anaokullarına uyum modeli. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 29-56. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.678341>
- Ramsawh, H. J., Chavira, D. A., & Stein, M. B. (2010). Burden of anxiety disorders in pediatric medical settings: Prevalence, phenomenology, and a research agenda. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 164(10), 965-972. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2010.170>
- Ruppert, F. (2011). *Travma, bağlanma ve aile konstelasyonları*, (F. Zengin, Çev). Kaknüs.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin

- ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413–428.
- Sevimli, M. (2010). *Annelerin bakış açısından okul fobilerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Luyten, P. (2010). Toward adomain-specific approach to the study of parental psychological control: Distinguishing between dependency-oriented and achievement-oriented psychological control. *Journal of Personality*, 78, 217–256. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00614.x>
- Soysal, Ş., Bodur, Ş. (2004). Bir büyüme masalı: Okul korkusu. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 13(6), 234–236.
- Türkdoğan, Ö. (2013). Ana akım medyada annelik miti. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 35–39. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/7226>
- Vaughan, J., Coddington, J. A., Ahmed, A. H., & Ertel, M. (2017). Separation anxiety disorder in school-age children: What health care providers should know. *Journal Of Pediatric Health Care*, 31(4), 433–440. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2016.11.003>
- Warren, S. L., Emde, R. N., & Sroufe, L. A. (2000). Internal representations: Predicting anxiety from children's play narratives. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39, 100–107. <https://doi.org/10.1097/00004583-200001000-00022>
- Weissbrodt, A. (2018). *Frühgeborene Kinder in früher außerfamiliärer Tagesbetreuung*. Kassel University Press
- Whaley, S. E., Pinto, A., & Sigman, M. (1999). Characterizing interactions between anxious mothers and their children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67(6), 826–836. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.67.6.826>
- Wheatcroft, R., & Creswell, C. (2007). Parental cognitions and expectations of their preschool children: the contribution of parental anxiety and child anxiety. *British Journal of Development Psychology*, 25(3), 435–441. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1348/026151006X173288>
- Winner, A. (2015). *Das Münchener Eingewöhnungsmodell – Theorie und Praxis der Gestaltung des Übergangs von der Familie in die Kindertagesstätten*. https://www.kita-fachtexte.de/fileadmin/Redaktion/Publikationen/KiTaFT_winner_2015.pdf
- Zürich Sosyal Hizmetler Dairesi Raporu (2016). *Stadtzürcher Eingewöhnungsmodell – Konzept zur Übergangsgestaltung von der Familie in die Kita. Geschäftsbereich Kinderbetreuung*. https://www.stadt-zuerich.ch/content/dam/stzh/sd/Deutsch/neu/Familien%20Kinder%20und%20Jugendliche/Formulare%20und%20Merkmale%20A4ttr/Stadteigene%20Kitas/Schwerpunktthemen/Eingewoehnungsmodell_S tadt_Z%C3%BCrich SEB GBKBModell Internet.pdf

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Anxiety of separation from the loved ones (i.e., separation anxiety) is a significant adaptive fear required for human survival (Manicavasagar & Silove, 2020). Separation anxiety is among the most prevalent anxiety disorders in childhood that develops in early stages (Cartwright-Hatton, McNicol, & Doubleday, 2006; Kessler et al., 2005), and its prevalence is estimated to be around 4% (Kendall ve diğerleri, 2010). Separation anxiety is also a strong risk factor for various mental disorders in adulthood (Bohman et al., 2017; Bruckl et al., 2007; Lewinsohn et al., 2008) and concomitant diagnosis of other anxiety and emotional disorders in childhood (Lewinsohn et al., 2008). Cross-sectional findings revealed that 75% of the adults with anxiety disorder seek treatment in anxiety disorder clinics were reported to develop separation anxiety disorder in childhood (Manicavasagar & Silove, 2020).

Method

The present study is conducted with volunteer parents with 60 - 72 months old children and different socio-economic backgrounds living in Ankara, Turkey. The measurement tools were applied to the parents after they signed the "Informed Consent Form" in the study, and it was emphasized that the data collected in the study will only be used in the relevant research for scientific purposes. The data collection instruments were completed by the parents with 60 - 72 months old children. These parents were accessed based on preschool education institution data and personal contacts, after the ethics committee approval was obtained. Initially, the administrators in pre-school education institutions where the children of the participating parents attended were interviewed and after the required approvals, information was provided for the teachers about the scope of the research and the measurement tools. To ensure the objectivity and authenticity of the study, the mothers and fathers completed the forms independently. Four measurement tools were employed in the study to collect data. These tools included "Personal Information Form" developed by the author, "Separation Anxiety Assessment Scale-Parent Form", "Adult Separation Anxiety Questionnaire" and "Parenting Attitude Inventory". These scales were applied to 520 volunteer parents of the children who attended preschool education institutions. Incomplete forms were excluded from the analysis. The data analysis was conducted on the data collected with 467 complete forms. Children were categorized in two groups; "high separation anxiety" and "low separation anxiety" based on parental views and the Separation Anxiety Assessment Scale scores (groups of the highest and lowest .27 percentile). Whether there were significant differences between the separation anxiety levels of the parents with children with low separation anxiety and their attitudes towards parenting and those with children with high separation anxiety was analyzed with independent samples t-test.

Findings

The separation anxiety of the parents with children with high fear of loneliness was higher when compared to the separation anxiety of the parents with children with low fear of loneliness. The separation anxiety of the parents with children with high fear of abandonment was higher when compared to the separation anxiety of the parents with children with low fear of abandonment. Parental satisfaction of both the mothers and fathers of the children with a high fear of loneliness was lower when compared to the parental satisfaction of the parents of children with low fear of loneliness. The general parenting attitudes of the mothers of children with high fear of abandonment was less positive when compared to the general parenting attitudes of the mothers of children with low fear of abandonment. Parenting interests of the mothers of children with high fear of being abandonment were lower when compared to those with children with low fear of being abandonment. However, the differences between the fathers in the same groups were insignificant.

Conclusion

The study findings were consistent with the findings reported in the literature (Alisinanoğlu & Ulutaş, 2003; Dallaire & Weinraub, 2005; Küçüköyük, 2015; Manicavasagar et al., 2001; Manicavasagar & Silove, 2020;

Peleg et al., 2006). Furthermore, certain meta-analyses (Ayano et al., 2021) reported that parental depression predicted separation anxiety in children. Both top-down [research on the children of anxious parents] (Micco et al., 2009; Lawrence et al., 2019) and bottom-up [research on the parents of anxious children] (Cooper, Fearn, Willetts, Seabrook & Parkinson, 2006; Hughes et al., 2009; Phillips, Norris & Kendall, 2020) studies reported that familial transition played a role in anxiety and especially in separation anxiety. The present study also revealed that parents of the children with low fear of loneliness had higher parental satisfaction when compared to parents of the children with high fear of loneliness. Certain preliminary studies on the effects of role satisfaction in mother-child relationship (Lamb, Chase, Landsdale, & Owen, 1979) demonstrated that role satisfaction supported female self-esteem. Despite the above-mentioned findings, the limitations of the present study should be considered in the interpretation of the findings. Also, the fact that parental recognition of the anxiety in the child was a significant limitation of the current study.